

beslutet att tillintetgöra denna dualism vid den sekundära undervisningen. I stället för detta bibehöll den dock de båda slagen af gymnasier, men, då den var en afgjord partivän af de klassiska gymnasierna, tillerkände den allenast dessa sistnämnda karakteren af allmänna undervisningsanstalter och gjorde realskolorna till ett slags tvetydiga och vanlottade inrättningar i afseende på deras elevers framtid. Dualismen var sålunda bevarad, men de två slagen af skolor voro icke lika, det ena var lägre än det andra, de klassiska gymnasierna privilegierade och realskolorna beröfvade särskilda rättigheter. Är det väl rättvist och klokt att skapa en hel klass af lärjungar, de der måste känna sig som parias, då högre undervisning blir dem förvägrad? Att likställa båda slagen af skolor i afseende på rättigheter, detta anser Golos vara det mest trängande målet för ögonblicket. De ryska realskolorna äro nu hvarken allmänna undervisningsanstalter eller specialskolor, de förbereda icke sina elever för någon bestämd verksamhet, de äro icke ens förberedande läroanstalter för någon högre specialskola. För öfrigt eger undervisningsministären icke någon enda af detta slag, och de högre skolor, som ressortera under andra ministärer, såsom teknologiska institutet, bergskolan eller bro- och vägabyggnadsskolan, mottaga realgymnasiernas elever endast af särskild gunst. Och till och med denna utsigt för realgymnasisterne har minskats sedan antalet lärostolar vid dessa högre skolor blef reduceradt. – Om föräldrar sända sina barn till realskolorna, så härrör detta endast af orsaker, som icke bero af dem sjelfva, och en bland dessa består deri, att i vissa städer finnes endast en realskola – invånarne ha icke något annat val än att skicka sina barn dit. – Det finnes två frågor att afgöra i afseende på den här ifrågavarande anomalien: hvad skall man göra med realskolornas nuvarande elever, och på hvad sätt skall man kunna återställa ett normalt förhållande inom skolsystemet? Golos hoppas, att de nuvarande realisterne kunde tillåtas att göra sina högre studier inom vissa fakulteter vid universiteten och för framtiden måste man arbeta för dualismens afskaffande genom att gifva alla sekundära undervisningsanstalter en enda gemensam studieplan, lämpad för förberedelse för hela den följande högre undervisningen. För ögonblicket vore det tillräckligt att inrätta gymnasier med fyra klasser (progymnasier) i de mindre distriktstäderna och ett eller flere gymnasier med åtta klasser i de större distriktstäderna och guvernementens hufvudorter. Hvilka element som böra ingå i denna studieplan, det öfverlemnar Golos åt specialister att bestämma, men enligt bladets åsigt ha de sekundära skolorna endast en uppgift, den att meddela ungdomen en undervisning, som har en allmän karakter.

223 YTTERLIGARE MED ANLEDNING AF RYSKE MINISTERN GREFVE TOLSTOJS AFGÅNG¹.

Morgonbladet n:o 120, 27. V 1880

Efter återblicken på grefve Tolstojs verksamhet såsom minister för den allmänna undervisningen torde det icke vara mindre intressant att lära känna den ryska pressens omdöme om resultaten af hans verksamhet såsom generalprokurator för den heliga synoden.

»*Novoje Wremja*» egnar deråt en uttömmande artikel, som gifver en

¹ Se n:is 116 o. 118.

allmän öfversigt af de reformer, hvilka blifvit föreslagna och utförda inom det ryska religiösa området under grefve Tolstojs ledning. Enligt bladets åsigt förtjenar grefve Tolstoj att ställas framom alla sina föregångare vid synoden. Han har underhållit en förbittrad strid mot det ryska såväl kloster- som verldsliga presterskapets ståndsfördomar och antagonism. Arbetet har icke varit lätt; också har det vidsträckta reformverk, som af ex-generalprokuratorn skapats och försökts, förblifvit ofullbordadt, med undantag endast af skolreformen. Inrättandet af de ecklesiastika domstolarne låter fortfarande vänta på sig; lagstiftningen rörande klostren, den ecklesiastika censuren och äktenskapskillnaden har förblifvit ovidrörd; frågan om de gammaltrogne har allt ännu icke blifvit afgjord; de åtgärder, som blifvit vidtagna för förbättrande af det verldsliga presterskapets ställning, ha endast varit palliativer, och reduktionen af församlingarnas antal har framkallat svårigheter, lika beklagansvärda för presterskapet som för lekmännen. Men en väsendtlig sida af reformen har af den Tolstojska administrationen blifvit lyckligt genomförd: det är reformen af de religiösa läroanstalterna. Man började med reorganisation af de primära och sekundära skolorna, inrättandet af stiftskollegier för unga flickor och slutligen reform af de ecklesiastika akademierna.

Den religiösa skolreformen var grefve Tolstojs första verk; den föregick till och med gymnasialreformen; den är också den bästa; den blef baserad på principer, som äro uteslutna ur de senare reformerna, isynnerhet på principen om val af skolmyndigheter och tillträde för delegerade från samhällets sida i skolans inre styrelse. För att rätt kunna uppskatta värdet af de förmoner, som reformen förskaffat de ryska seminarierna, måste man erinra sig hvad de gamla seminarierna ända dittills egentligen hade varit. Munkarnes godtycke med all sin intolerans och obskurantism var i dem det rådande elementet. Lärarekåren (med en årlig lön af 250 rubel) förföll i samma uselhet, som elverne. Undervisningen led deraf lika mycket som moralen. Seminaristen, som inom skolan fick stryk vid hvarje bästa tillfälle, öfverlemnade sig utom dess väggar åt alla möjliga excesser. Äfven den allmänna opinionen ansåg seminaristen endast för en okunnig cyniker. – Det är klart, att det här gällde icke att reformera, utan att göra allt från början. Grefve Tolstoj egnade häråt hela sin energi, och oaktadt de senare årens slapphet kan han berömma sig af att ha omskapat den ryska ecklesiastika undervisningen. Han började med att anslå tillräckliga materiella medel, då han för sin budget erhöll 1 1/2 million. Derefter utarbetades reglementet, och undervisningen, nästan lika med den i gymnasierna, grundades på klassiska språk och matematik, medan teologin utgjorde ett specialämne i två år efter de sex, som voro egnade den allmänna undervisningen. Skolornas administration ställdes på en kollegial och elektiv grundval med uppblandning af lekmanaelementer. Rektor och inspektör representerade det administrativa elementet, sex medlemmar, valda för 6 år bland lärarekåren, det pedagogiska och tre lekmannadelegerade, utsedda likaledes för 6 år af presterskapet inom kommunen, det sociala elementet. Röstpluralitet afgjorde inom kollegiet; biskopens myndighet har inskränkts och munkarne ersatts genom upplysta medlemmar af det verldsliga presterskapet. Biskopen vänder sig i tvistiga fall till heliga synoden, som vanligtvis förvisar saken till sin vetenskapliga komité under presidium af h. högvördighet Wassiljew, f. d. allmoseutdelare vid ambassaden i Paris. – Sederna inom seminarierna ha också förändrats, kroppsstrafen ha afskaffats och den pedagogiska principen införts vid skolunder-

visningen. Revisorer för seminarierna blefvo anställda, hvilka egde att hålla generalprokuratorn au courant rörande allt, som tilldrog sig i dessa. – De ecklesiastika akademierna blefvo likaledes reorganiserade; professorernes antal ökades; studieplanen blef förändrad och elevernes ställning förbättrad genom mottagandet af ett större antal statspensionärer. – Hvad angår prestdöttrarnas uppfostran, är densamma helt och hållet grefve Tolstojs verk. Först funnos för deras räkning endast några småskolor, ett slags asyler. 1868 stadfästade generalprokuratorn ett reglemente för prestskolorna, af hvilka nu finnas 45 med 5 756 elever, hvilka redan lemna en ganska god kontingent till lärarinnor vid primärskolorna. – Resultatet af den allmänna reformen af de ecklesiastika skolorna visar nu följande siffror: 4 ecklesiastika akademier, 53 seminarier och 186 lägre skolor med 2 737 lärare och 42 436 elever. – Men de välgörande grundsattser, som blefvo följda vid den ursprungliga reformen, ha icke bibehållits i hela sin vidd. Reformen af gymnasierna har öfverallt ofördelaktigt återverkat på seminarierna. Relegation af elever förekommer, i likhet med hvad vid gymnasierna är fallet, allt oftare, och man har ytterligare förvärrat det onda genom att förneka de förvisade tillträde till andra skolor, en obegriplig åtgärd, då åtminstone de fullvuxne icke kunna beröfvas sina rättigheter annorlunda än genom domstols utslag. Hvad som i ännu högre grad skadar de ryska ecklesiastika skolorna, är det senaste cirkuläret, som beröfvar seminarierne tillträdet till universiteten. Denna åtgärd, som illa öfverensstämmer med den vid den ecklesiastika skolreformen följda grundprincipen, vore endast i det fall tillåtlig, att seminarierna icke kunde tillförsäkra sina elever intellektuell mogenhet; eller om man anser så vara fallet, hvarföre inrättar man då skolor, som icke för framtiden säkerställa dem, som äro deras elever? »Nov. Wr.» tror icke derpå; bladet anser tvertom, att det ecklesiastika skolsystemet är grundadt på goda principer och icke behöfver någon radikal reform. – Det är på detta område af sin verksamhet som grefve Tolstoj gjort sig bäst förtjent om fäderneslandet.

En kyrkligt-social tidskrift uttalar sig också med fullkomlig sympati om grefve Tolstojs verksamhet såsom generalprokurator i heliga synoden. Likasom »Nov. Wremja» erkänner bladet den lyckliga utgången af reformen af de ecklesiastika skolorna och konstaterar de ansträngningar, exprokuratorn gjort för förbättrande af såväl klostersom det världsliga klereciets ställning. Om den storartade planen icke kunnat utföras, så är detta icke grefve Tolstojs fel; det är bekant, från hvilket håll motståndet kommit. Han har dock åtminstone lyckats att göra valsystemet förherskande och att förbättra konsistorialinstitutionen genom att till densamma indraga bildade personer och tillförsäkra dem bättre materiella vilkor. I allmänhet har exministern mycket sysselsatt sig med att förbättra det lägre presterskapets ställning. Äfven häri, liksom i sina öfriga reformer utom skolan har han dock endast lyckats till hälften, men han har dock kommit derhän, att han kunnat tillförsäkra pensioner icke blott åt afskedade prester, utan äfven åt diakonerne, desse det lägre ryska presterskapets vanlottade medlemmar. – Slutligen måste ännu nämnas inrättandet af en kontrollkomité öfver kyrkornas egendom, en egendom, som är afsedd att förbättra det lägre presterskapets materiella ställning.